Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2024. – Т. 49. – С. 112-119
DOI: 10.31861/mhpi2024.49.112-119

Modern Historical and Political Issues: Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi: Chernivtsi National University, 2024. – Volume. 49. – pp. 112-119
DOI: 10.31861/mhpi2024.49.112-119

УДК 327(477.8:71)„1920/1923”

Віталій Макар[1]

Дипломатія ЗУНР (1920-1923 рр.): на прикладі відносин з Канадою

Важливого значення для розвитку сучасної Української дипломатичної служби набуває вивчення питання щодо функціонування українських дипломатичних представництв по Першій світовій війні. Доля Української державності склалася безперечно не на користь українців. Участь українських дипломатів у цілому ряді переговорних процесів щодо врегулювання повоєнних територіальних суперечок, на жаль, не принесла бажаних результатів. Україна, як незалежна держава, не витримала шаленого тиску та припинила своє існування.

В часи свого існування, уряд Західноукраїнської Народної Республіки налагодив достатньо широкі дипломатичні зв’язки, відкривши власні представництва в Австрії, Італії, Німеччині, Угорщині, Чехословаччині, Югославії. У липні 1919 р. очільники ЗУНР відправили окрему де-,легацію на Паризькі мирні переговори, де її представники активно співпрацювали із дипломатичною місією Української Народної Республіки. Спеціальні місії були направлені до держав, де перебувала значна кількість представників української етнічної групи – Канади, США, Бразилії. У даній статті проаналізована саме діяльність такої місії, сучасною мовою – представництва ЗУНР у Канаді.

Ключові слова: дипломатичне представництво, ЗУНР, Канада, переговорний процес, українські іммігранти, українська діаспора.

Vitaliy Makar[1]

The Diplomacy of the WUPR (1920-1923): on the Example of Relations with Canada

The study of the functioning of Ukrainian diplomatic missions after the First World War is of great importance for the development of the modern Ukrainian diplomatic service. The fate of Ukrainian statehood was undoubtedly not in favor of Ukrainians. Unfortunately, the participation of Ukrainian diplomats in a number of negotiation processes to resolve post-war territorial disputes did not bring the desired results. Ukraine, as an independent state, could not withstand the enormous pressure and ceased to exist.

During its existence, the government of the Western Ukrainian People's Republic established quite extensive diplomatic relations, opening its own missions in Austria, Italy, Germany, Hungary, Czechoslovakia, and Yugoslavia. In July 1919, the leaders of the WUPR sent a separate delegation to the Paris peace talks, where its representatives actively cooperated with the diplomatic mission of the Ukrainian People's Republic. Special missions were sent to countries where there were a significant number of representatives of the Ukrainian ethnic group - Canada, the United States, and Brazil. This article analyzes the activities of such a mission, in modern terms, the WUPR Mission to Canada.

In researching this issue, the author used archival documents from the Library and Archives Canada, and the “Encyclopedia of Ukrainian Studies” published under the auspices of the Taras Shevchenko Scientific Society in Europe. Also used are the works of Canadian scholars of Ukrainian descent, domestic researchers, and a professor at the Jagiellonian University in Krakow.

It is quite clear that we cannot talk about a full-fledged diplomatic representation of the WUPR in Canada. The representative offices of the WUPR existed for a rather short time, and accordingly, their

[1] Доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій, директор Центру канадських студій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна.
Doctor of Political Science, Associate Professor, Head of the Department of International Relations and Public Communications, Director of the Center for Canadian Studies of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine.
E-mail: v.makar@chnu.edu.ua; https://orcid.org/0000-0001-8994-4582.

© 2024 Vitaliy Makar. Published by Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (CC BY 4.0).

activities were aimed at supporting the republic itself.

Keywords: diplomatic mission, WUPR, Canada, negotiation process, Ukrainian immigrants, Ukrainian Diaspora.

Постановка наукової проблеми та її значення. Поряд з діяльністю дипломатії УНР, активно діяли і дипломати ЗУНР на чолі з Державним секретарем зовнішніх справ Василем Панейком. Виконуючи роботу щодо розв'язання внутрішніх питань державного будівництва, уряд Західноукраїнської Народної Республіки надавав важливого значення зовнішній діяльності. Така діяльність проводилася по двох основних напрямках: стосунки з Українською Народною республікою та визнання ЗУНР іншими державами, передусім Антантою. Головною метою ЗУНР було досягти об'єднання, по-перше, як втілення в життя віковічного прагнення українського народу до державної єдності, а по-друге, як засіб об'єднати сили в боротьбі проти експансії Польщі на українські землі. Такі устремління збігалися з інтересами УНР, яка теж розраховувала на допомогу у розв'язанні політичних та державних проблем. Приязні стосунки з УНР завершилися підписанням 1 грудня 1918 р. у Фастові передвступного договору. Він був схвалений 3 січня 1919 р. Українською Національною Радою, а 22 січня 1919 р., як добре відомо, в Києві делегати ЗУНР привселюдно і в присутності представників інших країн обмінялися грамотами з керівництвом УНР про злуку УНР та ЗУНР. Однак, на жаль, враховуючи обставини, що склалися на той час, цю визначну віху в історії українського народу не вдалося зреалізувати.

З моменту утворення Західноукраїнської Народної Республіки, вагомим завданням для неї було домогтися визнання на міжнародній арені. З формального боку, справи були не такі вже й погані. Уряд ЗУНР встановив дипломатичні відносини з Австрією, Німеччиною, Чехословаччиною, Угорщиною. Однак, тоді тільки австрійський уряд визнавав спершу Миколу Василька, а потім й Володимира Сінґалевича як легітимних представників[2]. Обидва були знаними громадсько-політичними діячами, депутатами до Австрійського парламенту, активними учасниками Української Національної Ради. Крім того, ЗУНР мала місії, що готували підґрунтя для нормальних дипломатичних взаємин у Ватикані, Італії та Югославії. Важливе завдання полягало у визнанні ЗУНР на Паризькій мирній конференції, що мала вирішальний вплив на формування кордонів у Європі після Першої світової війни, оскільки, знову ж таки, ситуація склалась не на користь соборності України, роз'єднавши спільну делегацію УНР та ЗУНР на окремі частини. Міжнародно-правове становище Західноукраїнської Народної Республіки ускладнювалося тим, що Австрія за Сен-Жерменським договором усі свої права на Галичину передала Раді країн Антанти.

Безперечно, про справедливе ставлення великих європейських держав, зокрема, Великої Британії та Франції, до долі ЗУНР та УНР говорити не доводиться, оскільки домінували геополітичні розрахунки та стратегічні інтереси. Але тліла надія, що Паризька мирна конференція прийме до уваги Чотирнадцять пунктів Президента США В. Вільсона, один з яких гарантував надання «найбільших можливостей автономного розвитку народів Австро-Угорщини»[3].

Після нереалізованих сподівань уряд Західноукраїнської Народної Республіки перебував на еміграції у Відні, де намагався усіма доступними засобами позитивно вирішити питання щодо Галичини. Хронологічні рамки даної наукової розвідки охоплюють проміжок часу між 1920 – 1923 рр., оскільки, перебуваючи в екзилі, керівники ЗУНР намагалися все ж таки вибороти незалежність українських земель. Після того, як 14 березня 1923 р. у Парижі «зібралася рада послів Англії, Франції, Італії та Японії, яка усупереч волі українців по обидва боки Збруча ухвалила рішення про анексію Східної Галичини Польщею»[4], уряд ЗУНР невдовзі припинив своє існування. Таким чином, існування Західноукраїнської Народної Республіки припинилось, але вражає той факт, що будучи навіть на еміграції державна еліта ЗУНР намагалася проводити дипломатичну роботу, зокрема у Канаді.

Стан дослідження проблематики. При дослідженні даної проблематики автор використовував архівні документи Бібліотеки та Архівів Канади, виданням під егідою Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Європі «Енциклопедія українознавства», що виходила протягом

[2] Верига, В. (1998). *Визвольні змагання в Україні 1914-1923 рр*. У 2-х томах. Т. 2. Львів, с. 231.
[3] Там само, с. 244.
[4] Литвин М., Науменко К. (1995). *Історія ЗУНР*. Інститут українознавства НАНУ, Видавнича фірма «Олір», Львів, с. 347.

1955-1995 рр.[5], канадських науковців українського походження Ольги Войценко[6], Василя Веригу[7], Михайла Марунчака[8], Олега Геруса[9], професора Ягеллонського університету у Кракові Анджея Зємби[10], а також українських дослідників.

Мета та завдання. У даній статті сконцентровано увагу на дипломатичній діяльності Західноукраїнської Народної Республіки. Автор поставив собі за мету визначити обсяг діяльності представництва ЗУНР, зокрема в Канаді, де на той час перебувала значна кількість українських іммігрантів саме з Галичини та Буковини, що переселилися на Північноамериканський континент після Першої світової війни. Виходячи із поставленої мети, автор поставив перед собою ряд завдань. По-перше, дослідити сам процес здійснення своєї діяльності представництвом ЗУНР в Канаді. По-друге, охарактеризувати ті умови, в яких така діяльність здійснювалась.

Виклад основного матеріалу. Власне, протягом трьох років (1920-1923 рр.) у цій Північноамериканській державі діяло дипломатичне представництво ЗУНР. В листопаді 1920 р. до Вінніпегу прибув перший посланник ЗУНР Іван Боберський[11], відомий педагог, автор багатьох підручників з фізичного виховання, згодом – один із працівників Секретаріату військових справ ЗУНР[12]. По прибутті до Канади нав'язав співпрацю з Українсько-канадським горожанським комітетом (УКГК) і розпочав об'їзд теренів, компактно заселених українцями, де проводив значну роз'яснювальну роботу щодо причин і характеру українсько-польської боротьби в Галичині. Під час своїх поїздок він закликав канадських українців до надання матеріальної допомоги жертвам війни в Галичині, військовикам, українським студентам у Чехословаччині та Австрії, Українському пресовому фондові у Відні. Розпочинаючи таким чином свою місію, І. Боберський складав адресні списки українських товариств і церков у Канаді, що мало б сприяти поширенню контактів представників ЗУНР з канадськими українцями на перспективу.

Слід підкреслити, що поява представника ЗУНР у Канаді, започаткування там його діяльності, були зустрінуті надзвичайно прихильно тамтешніми українцями, вихідцями переважно з Галичини і Буковини. До них доносились чутки про становище як в Україні загалом, так і в українських землях колишньої Австро-Угорщини зокрема. В даному випадку йшлося передусім про Галичину, яку бажала залишити за собою відроджувана Польща, а також про Буковину, яку прибрала до своїх рук Румунія. При цьому слід пам'ятати, що українські канадські організації мали враховувати з позицію канадської влади й відповідно держави, яка була домініоном Великої Британії. Канада у свою чергу, не могла не рахуватися з поглядами метрополії на європейські справи. Власне через такі обставини УКГК вимагав від І. Боберського, щоб той у своїй діяльності на теренах Канади керувався «принципом Об'єднаної України та вів її за порозумінням з представниками Соборної України». Тобто, він повинен був представляти події трьох останніх років в Україні, «не скидаючи вини за поразку на німців, не створюючи ворожого настрою до Англії, не легковажити особою С. Петлюри, не зриваючи мостів з Аліянтами, а головне, з Великою Британією, промовчуючи справу московських більшовиків, устосунковуючись, при потребі, проти більшовизму двозначно». Щодо Польщі чи Румунії УКГК не мав ніяких рекомендацій. Але радив представникові ЗУНР говорити канадським українцям, що український народ у себе на Батьківщині домагається створення своєї державності «власними силами». Обережні поради з боку канадських українців, як зазначено вище, не були безпідстав-

[5] *Енциклопедія українознавства* (1955-1995). Словникова частина. Томи: 1, 2, 3, 4, 8, 10. Молоде життя, Париж.

[6] Войценко О. (1963). *Літопис українського життя в Канаді.* Т. ІІ. Видавнича спілка тризуб, Вінніпег, 395 с.

[7] Верига В. (1998). *Визвольні змагання в Україні 1914-1923 рр.* У 2-х томах. Т. 2. Львів, 503 с.

[8] Марунчак М. (1973-1980). *Студії до історії українців в Канаді*. Т. V. Розвідки та документи до міжвоєнної доби. Вінніпег, 297 с.

[9] Gerus O. W. (1983). Ukrainian Diplomatic Representation in Canada, 1920-3. *Loyalties in Conflict. Ukrainian in Canada During the Great War*. CIUS, Edmonton, p. 143-157.

[10] Zięba A. (1984). *Ukraińcy w Kanadzie wobec Polaków i Polski (1914-1939).* Księgarnia Akademicka, Kraków, 400 s.

[11] Войценко О. (1963). Вказ. праця, с. 118.

[12] *Енциклопедія українознавства* (1955). Словникова частина. Т. 1. Молоде життя, Париж, с. 141.

ними, особливо, що стосується єдності і соборності Української держави на тлі тодішньої міжнародної ситуації[13].

І. Боберський заснував у Вінніпезі Українське бюро і офіційно започаткував діяльність представництва ЗУНР у Канаді, що стурбувало польського консула В. Буковецького-Ольшевського, який звернувся з офіційним протестом до манітобського губернатора Д. Аткінса, а генеральний консул Польщі, з місцем перебування у Монреалі, до МЗС Канади. Відповідь канадської сторони була дещо двозначною, В ній говорилося, що канадське зовнішньополітичне відомство навіть не підозрювало про існування у Вінніпезі Бюро ЗУНР. Опосередковано з відповіді виникало, що Канада ніби визнає легітимність польської адміністрації у Східній Галичині[14]. Знову ж таки, слід нагадати, що влада Канади, з одного боку, змушена була рахуватися з міжнародними реаліями, а, з іншого, не могла нехтувати думкою своїх власних громадян українського походження.

Дещо раніше, у квітні 1920 р., до США прибув інший представник ЗУНР Лонгин Цегельський, знаний політичний діяч з Галичини – депутат Галицького сейму, Австрійського парламенту, редактор газет «Діло», «Свобода», «Українське слово», в роки Першої світової війни очолював різні українські політичні структури, один з ініціаторів Акту злуки ЗУНР з УНР, міністр в урядах обох держав[15]. Роком раніше туди прибув Ю. Бачинський, заснувавши у Вашингтоні Пресове бюро, до появи Л. Цегельського представляв ЗУНР у США. Потім він повернувся до УРСР, працював у редакції «Української Радянської Енциклопедії», 1934 р. репресований, очевидно загинув на засланні[16].

Л. Цегельський заснував у Нью-Йорку Місію ЗУНР, до якої, крім нього, входили: І. Ардан, громадський діяч з Галичини, один із зачинателів української організаційної праці у США, а також Березовський і Л. Мишуга, останній був на дипломатичній службі з 1919 р., спочатку у Відні, а потім у США, де займався організацією Позики національної оборони, після повалення УНР та ЗУНР залишився там, ставши одним із організаторів і керівників українських національних структур[17].

Л. Цегельський невдовзі поширив свою діяльність і на Канаду, де вже працювала місія І. Боберського. Власне кажучи, завдання того і іншого були ідентичними – поширення інформації про події на Батьківщині, здобуття прихильності не лише української громади Канади, яка там вже формувалася протягом майже трьох десятиліть, але й провінційної та федеральної влади країни, а також отримання матеріальної допомоги для потреб ЗУНР та західноукраїнського населення.

Діяльність представництва ЗУНР у Канаді, поряд з представництвами у інших західних країнах, суттєво спричинилася до підтримки української справи на міжнародній арені. Ось, наприклад, на сесії Ліги Націй у грудні 1920 р. вперше поставлено українське питання на обговорення. Тут була представлена делегація УНР у складі С. Шелухина, А. Марголіна і О. Коваленка, яких з Парижа підтримував М. Тишкевич. Делегація висловила протест проти «окупації України загонами Російської Радянської Республіки» і просила визнати Україну членом Ліги Націй[18]. Проте, їй у цьому було відмовлено, з чого скористалися представники Польщі, бо рішення по питанню УНР, відповідно, зменшувало шанси ЗУНР на визнання її незалежності[19]. До речі, делегація ЗУНР прибула до Женеви ще у листопаді у складі К. Левицького, С. Витвицького, Е. Брайтера, поляка, який став на захист українських національних інтересів і Й. Жана, канадця французького походження, василіанського священика, у 1919-1920 рр. на дипломатичній службі ЗУНР і УНР[20]. Трохи пізніше туди прибув і Є. Петрушевич – керівник зунрівсько-

[13] *Library and Archives Canada* (LAC). O. Woycenko Collection. MG. 30. D. 212. Volume 11. File 23.
[14] Zięba A. (1984). Op. cit., s. 234-235.
[15] *Енциклопедія українознавства* (1984). Т.10, с. 3647.
[16] *Енциклопедія українознавства* (1955). Т.1, с. 103
[17] *Енциклопедія українознавства* (1962). Т.4, с. 1564.
[18] LAC. O. Woycenko Collection. MG-30. D. 212. Volume 41. File 9.
[19] Zięba A. (1984). Op.cit, s. 236.
[20] *Енциклопедія українознавства* (1955-1957). Т. 2, с. 661.

го уряду у Відні. Члени делегації зустрілися з представниками усіх головних держав, у т.ч. й Канади, але, на жаль, не знайшли належного порозуміння[21].

Коли говорити про підтримку чи не підтримку урядом Канади українців у їх боротьбі за власну державність, то не можна забувати того, що вона фактично робила перші самостійні, якщо так можна розцінювати, кроки на міжнародній арені, тим більше у світовому вимірі. Мається на увазі її участь у Паризькій мирній конференції, а потім діяльність на форумі Ліги Націй. Не можна не згодитися з дослідниками які стверджують, що позиція Канади на світовій арені «мала риси, характерні для держав-початківців у закордонних стосунках. Тим більше, що стосунки Оттави з Лондоном у питаннях міжнародної політики залишалися не зовсім сформованими»[22].

За таких обставин, хоч якась незначна підтримка з боку такого «початківця» як Канада, мала чимале значення для представників ЗУНР, сповнених рішучості не допустити її формального прилучення до Польщі. Певні сподівання у цьому плані покладалися на активну діяльність згаданого вище отця Й. Жана, який за рекомендацією митрополита А. Шептицького працював у дипломатичній службі ЗУНР і відігравав важливу роль у контактах уряду Є. Петрушевича з союзними державами, зважаючи на своє франкоканадське походження. Отець Жан своєю участю у дипломатичних місіях до Варшави, Риги, Берліна, Риму, Лондона і Відня довів відданість українській справі. Тепер же він робив те саме у Женеві[23].

При зустрічах у Женеві з представниками делегації Канади Є. Петрушевич та члени його делегації мали широкі можливості скористатися у своїх діях підтримкою канадських українців, висловленою ними у численних телеграмах на адресу Ліги Націй, які поступали ще до приїзду у Женеву представників ЗУНР. Вони справили, на думку представника місії УНР А. Марголіна, «велике враження» на учасників форуму Ліги Націй[24].

У такому контексті проходила зустріч отця Жана та інших представників ЗУНР з канадськими делегатами: міністром справедливості Ш. Догерті і високим комісаром Канади в Лондоні Д. Перлі. З усіх своїх Женевських зустрічей о. Й. Жан назвав цю найприємнішою. Під час зустрічі неодноразово згадувалося ім'я єпископа Н. Будки, як людини, яка постійно контактувала з федеральним канадським урядом з галицького питання. Зустріч з канадськими представниками відбулася повторно, вже за участю Є. Петрушевича, який на попередній не мав можливості бути[25].

Хоч, як відомо, тривалі обговорення ні до чого не призвели. Однак, можна констатувати певну підтримку делегації ЗУНР на женевській сесії Ліги Націй з боку канадської делегації, що певним чином впливало на британський уряд, який загалом виступав поборником інтересів Польщі. Це проявилося на наступному засіданні Ліги Націй в лютому 1921 р. Щоправда, британські делегати, гостро критикуючи поляків, по суті справи, не підтримали українських вимог. Долю Галичини, яку вважали за територію окуповану Польщею, передали на розгляд Ради послів Антанти. Це означало відкладення справи у довгу шухляду. На думку польського дослідника А. Зємби, британський уряд не був зацікавлений у винесені західноукраїнської справи на форум Ліги націй через ускладнення міжнародних відносин навколо верхньосілезької проблеми, незважаючи на те, що британська громадська думка, яка симпатизувала українцям, постійно чинила тиск на владу у тому напрямку. Дійшло навіть у 1921 р. до запитів у британському парламенті стосовно польських репресій щодо преси і Таємного українського університету у Львові[26].

Власне, саме тоді надійшла допомога з Канади. Наприкінці весни 1921 р. єпископ Н. Будка та його прихильники з числа консервативних депутатів парламенту А. Маккі та Н. Блейк зустрілися з прем'єром А. Мейганом. Єпископ зажадав від імені канадських українців визнання Східної Галичини і Північної Буковини незалежною державою. Прем'єр Канади переслав інформацію прем'єрові Великої Британії Д. Ллойд-Джорджеві. Повідомлення просочилося у за-

[21] *Обнова* (1921). Ліга Народів а справа Східної Галичини. № 9, с. 2-4.
[22] Zięba A. (1984) Op. cit, s. 237.
[23] *Пропам'ятна книга оо. Василіан у Канаді* (1953). 50 літ на службі Богові й народові (1902-1952). Торонто, с. 180-182.
[24] LAC. V. Y. Kaye Collection. Volume 41. File 11.
[25] Zięba A. (1984). Op. cit., s. 238.
[26] Ibid., s. 238-239.

соби масової інформації. «Канадійський Українець» писав, що «прем'єр Ллойд-Джордж громить Польщу», «прем'єр Канади вислав до Найвищої Ради протест проти польської окупації Східної Галичини»[27].

У відповідь на звернення Є. Петрушевича до земляків на Північноамериканському континенті, єпископ Будка черговий раз звернувся з вимогою, щоб уряди Канади і Великої Британії домагалися на форумі Ліги Націй і в гаазькому Міжнародному Трибуналі справедливого розв'язання питання захисту ЗУНР від польських зазіхань. Єпископ, посилаючись на факт репресій проти українців з боку польських властей, категорично наполягав, що «український люд у Східній Галичині не піддасться ніколи польському пануванню і, на нашу думку, буде зовсім неможливе усталення миру в тій частині Європи без визнання за українцями повноти національної екзистенції, до якої вони управлені згідно з усіма правами і справедливістю»[28].

На підставі цього прем'єр Мейган провів консультації з Ш. Догерті і Канада внесла галицьке питання на обговорення до Ліги Націй. Згаданий о. Жан ще в лютому 1921 р. в Лондоні відвідав Перлі, з яким провів переговори з галицького питання, передавши потім інформацію для канадських урядових чинників, у відповідності з чим, після консультацій з прем'єром, Ш. Догерті вніс пропозицію на форум Ліги Націй про термінове визначення правового статусу Галичини. Проте, тиск з боку Польщі на британський уряд змусив фактично його відмовитися від підтримки домагань ЗУНР. Устами свого представника Польща запевнила надання автономії Галичині з доволі широкими повноваженнями. Іншими словами, спроба Канади, під тиском власної громадськості, підтримати зусилля ЗУНР на утвердження своєї державності не була підтримана метрополією і, відповідно, закінчилася нічим[29].

Оскільки в рамках невеликої статті неможливе повне і послідовне висвітлення взаємодії віденського керівництва ЗУНР та його представництва у Канаді з канадськими українцями щодо підтримки урядом Країни кленового листка західноукраїнської справи в Європі, то зупинимося лише на окремих, вузлових, на нашу думку, аспектах питання. У квітні-травні 1922 р. в італійській Генуї відбулася міжнародна конференція, присвячена переважно господарським справам. Велика Британія, використовуючи меморандуми західноукраїнського президента Є. Петрушевича і численні телеграми від українських іммігрантів з Північної Америки, підняла, всупереч попереднім запевненням, питання перегляду польського східного кордону. До Генуї прибув Й. Жан, який, виконуючи доручення галицької сторони, звертався до представника Канади на конференції, професора Е. Монпеті з проханням про підтримку справи ЗУНР.

Потрібно при цьому зауважити, що польська сторона надзвичайно ревниво стежила за перебігом справи, за контактами українського галицького представника насамперед з канадцями і британцями, оскільки перші, а під їх впливом – і другі, прихильно ставилися до справедливих вимог ЗУНР. Оскільки польські дипломати, як загалом Польща, мали незрівнянно більший досвід міжнародних стосунків, користувалися значно ширшою підтримкою з боку провідних держав світу, то це й схиляло терези на їх користь. Протягом усіх років по Першій світовій війні не на користь західних і східних українців впливало питання радянської України, яку західні держави, сподіваючись позбутися головного болю у центрі Європи, почали визнавати, спочатку опосередковано через Польщу, після укладення Ризького договору у березні 1921 р. Ось на такому фоні розглядалося питання про долю ЗУНР у Генуї. Польська сторона намагалася очорнити впливи митрополита А. Шептицького на перебіг справи, який саме тоді перебував з візитом у Канаді. Виходило так, що греко-католицький пастор, до речі, поляк за походженням, не мав права заступатися за свою українську, греко-католицьку паству у Галичині. В усякому випадку всіляко мусувалися чутки, що Й. Жан мав безпосереднє доручення А. Шептицького, який звертався перед Генуезькою конференцією про підтримку до Британського прем'єра Ллойд-Джорджа. У вину українській стороні ставилося й те, що зорганізована українськими канадцями «телеграфно-петиційна атака», виявилася такою сильною, що навіть сам Шептицький, ще подорожуючи Канадою, запевняв Львів, що «канадська урядова делегація на Генуезькій конференції, поза сумнівом, підійме українську проблему»[30].

[27] *Канадійський Українець* (1921). 18 травня, с. 1.
[28] LAC. O. Woycenko Colletion. MG-30. D212. Volume 10. File 12.
[29] Ibid.
[30] Zięba A. (1984). Op. cit., s. 248.

Для висвітлення діяльності представництва ЗУНР у Канаді видається доцільним дещо сказати про скерування туди ще одного знаного діяча не лише ЗУНР, але й УНР О. Назарука. Від Є. Петрушевича він отримав повноваження надзвичайного представника. Вибір виглядає цілком слушним, оскільки Назарук був не лише українським очільником високого рангу, але й мав важливі знайомства серед заокеанських українців, зокрема, з тим же Л. Мишугою, а ще зі студентських часів з П. Кратом і М. Січинським[31]. Перший походив з Лубенщини, навчався у Львові, у 1907 р. переїхав до Канади, де став визначним українським церковним і громадсько-політичним діячем, з 1923 р. майже до початку Другої світової війни частіше перебував у Західній Україні, ніж у Канаді. Другий походив зі Збаражчини, з 1914 р. перебував у США.

Завдання й повноваження О. Назарука були доволі широкими. Він став фактично надзвичайним дипломатичним представником Галицької Республіки (такої назви прибрала ЗУНР) у США та Канаді, але, передовсім, його місія полягала на прямих контактах з українськими громадами в обох державах. Йому належало координувати свої зусилля з Л. Мишугою у Вашингтоні та І. Боберським у Вінніпезі[32].

Власне кажучи, серед завдань О. Назарукові до Канади належало також втілення у життя «Позички Національної Оборони», рішення про яку ухвалено 16 серпня 1922 р. Галицькою Національною Радою у Відні за підписами президента Ради Є. Петрушевича, О. Назарука та інших її членів. Під час акції передбачалося зібрати 50 тис. дол.[33]. Перед початком її здійснення представництво ЗУНР у Канаді «видало довшу відозву в справі позички в Злучених Державах і в Канаді, яку вислано до всіх українських товариств, світських і церковних, з поясненнями відносно позички з підписами: д-р Лука Мишуга, за представництво Галицької Республіки в Америці, д-р Осип Назарук за представництво в Канаді»[34].

Треба нагадати, що у 1921 р. представником ЗУНР у США М. Цегельським в канадському Монреалі було проголошено «Позичку Свободи» під час якої у Канаді зібрано: Торонто – 1025 дол., Гамільтоні – 325, Ошаві – 75, разом – 1425 дол., які потім передано до «Позички Національної Оборони». Як бачимо, зібрано невелику суму і то лише в Онтаріо. Якщо говорити щиро, то неуспіх акції 1921 р. ґрунтувався на традиційних, на жаль, для українців непорозуміннях, енергійно підтримуваних діями канадських польських організацій, польськими дипломатами і місцевими українськими прокомуністичними осередками.

За цим разом кампанію зорганізовано значно краще. Від 24 вересня 1922 р. по 2 вересня 1923 р. компактні українські поселення в Онтаріо, Манітобі, Саскачевані, Альберті і Британській Колумбії відвідали О. Назарук та І. Боберський, провівши там 116 зустрічей, з них особисто 114 (ще дві, по одній у Саскачевані та Альберті, провели місцеві українці). Крім того, дві зустрічі провів у березні 1923 р. у провінції Саскачеван колишній старшина української Армії І. Мазуркевич. У зібраннях взяло участь понад 6 тис. осіб і зібрано близько 34 тис. дол.[35] Зібрані канадськими українцями кошти, хоч і не дуже великі, стали суттєвою підтримкою для діяльності ЗУНР та надання допомоги українцям у Польщі.

Висновки. Підсумовуючи, слід підкреслити, що представники Західноукраїнської Народної Республіки в Канаді, при підтримці тамтешніх українських етнічних організацій (за виключенням лівих) намагалися отримати підтримку від канадського уряду, а через нього й британського, стосовно відстоювання українських інтересів на форумі Ліги Націй, хоч тодішні політичні реалії не сприяли досягненню основної мети – здобуття Україною, не лише Західною, своєї державності. Цілком справедливо, що представництво ЗУНР у Канаді того часу, не зовсім відповідало параметрам сучасного дипломатичного представництва, та й проіснувало загалом з 1920 по 1923 роки, з огляду на існування самої республіки. Особи, що направлені ЗУНР в зарубіжні країни, зокрема й у ті, де перебувала значна кількість українських іммігрантів, намагалися подати інформацію про те, що відбувалося на Материковій Батьківщині з одного боку, а з іншого, проводилася робота щодо зібрання коштів для допомоги ЗУНР.

[31] *Енциклопедія українознавства* (1959). Т. 3, с. 1166; *Енциклопедія українознавства* (1976). Т. 8, с. 2848.
[32] Gerus O. W. (1983). Op. cit., p. 148.
[33] *Пропам'ятна книга Українського народного дому у Винипегу* (1949). Позичка Національної Оборони Західньо-Української Республіки, оголошена в Канаді. Тризуб, Вінніпеґ, с. 297-304.
[34] Там само, с. 298.
[35] Там само, с. 298-304.

Список джерел

1. Верига, В. (1998). *Визвольні змагання в Україні 1914-1923 рр*. У 2-х томах. Т. 2. Львів.
2. Войценко О. (1963). *Літопис українського життя в Канаді.* Т. ІІ. Видавнича спілка тризуб, Вінніпег.
3. *Енциклопедія українознавства* (1955-1995). Словникова частина. Томи: 1, 2, 3, 4, 8, 10. Молоде життя, Париж.
4. *Канадійський Українець* (1921). 18 травня.
5. Литвин М., Науменко К. (1995). *Історія ЗУНР.* Інститут українознавства НАНУ, Видавнича фірма «Олір», Львів.
6. *Обнова* (1921). Ліга Народів а справа Східної Галичини. № 9.
7. Марунчак М. (1973-1980). *Студії до історії українців в Канаді*. Т. V. Розвідки та документи до міжвоєнної доби. Вінніпег.
8. *Пропам'ятна книга оо. Василіан у Канаді* (1953). 50 літ на службі Богові й народові (1902-1952). Торонто.
9. *Пропам'ятна книга Українського народного дому у Винипегу* (1949). Позичка Національної Оборони Західньо-Української Республіки, оголошена в Канаді. Тризуб, Вінніпег.
10. Gerus O.W. (1983). Ukrainian Diplomatic Representation in Canada, 1920-3. *Loyalties in Conflict. Ukrainian in Canada During the Great War.* CIUS, Edmonton.
11. *Library and Archives Canada* (LAC). O. Woycenko Colletion. MG-30. D212. Volume 10. File 12.
12. LAC. V. Y. Kaye Collection. Volume 41. File 11.
13. Zięba A. (1984). *Ukraińcy w Kanadzie wobec Polaków i Polski (1914-1939)*. Księgarnia Akademicka, Kraków.

References

1. Veryha, V. (1998). *Vyzvolni zmahannia v Ukraini 1914-1923 rr*. U 2-h tomah. T. 2, Lviv.
2. Voycenko O. (1963). *The Annals of Ukrainian Life in Canada*. T. II. Trident Press Ltd, Winnipeg.
3. *Encyklopediya ukrainoznavstva* (1955-1995). Slovnykova chastyna. Tomy: 1, 2, 3, 4, 8, 10. Molode zuttia, Paryz.
4. *Kanadijskyj Ukrainits* (1921). May 18.
5. Lytvyn M. Naumenko K. (1995). *Istoriya ZUNR*. Instytut ukrainoznavstva NANU, Vydavnycha firma „Olir", Lviv.
6. *Obnova* (1921). Liga Narodiv a sprava Shidnoi Halychyny. № 9.
7. Marunchak M. (1973-1980). *Studies in the History of Ukrainians in Canada.* V. 5. Essays and Documents to the Interwar era. Winnipeg.
8. *Propamiatna knyha oo. Vasylian u Kanadi* (1953). 50 lit na sluzbi Bohovi i narodovi (1902-1952). Toronto.
9. *Propamiatna knyha Ukrainskoho narodnoho domu u Winnipegu* (1949). Pozychka Natsionalnoi Oborony Zahidno-Ukrainskoi Respubliky oholoshena v Kanadi. Tryzub, Winnipeg.
10. Gerus O.W. (1983). Ukrainian Diplomatic Representation in Canada, 1920-3. Loyalties in Conflict. *Ukrainian in Canada During the Great War*. CIUS, Edmonton.
11. Library and Archives Canada (LAC). O. Woycenko Colletion. MG-30. D212. Volume 10. File 12.
12. LAC. V. Y. Kaye Collection. Volume 41. File 11.
13. Zięba A. (1984). *Ukraińcy w Kanadzie wobec Polaków i Polski (1914-1939)*. Księgarnia Akademicka, Kraków.